

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT)

Кафедра іноземної філології та перекладу

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення вченої ради
02.06.2025
протокол № 08, п. 8

ВВЕДЕНО В ДІЮ
Наказ від 02.06.2025 № 104

**ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА /
INTRODUCTION TO LINGUISTICS**

РОБОЧА ПРОГРАМА

Ступінь вищої освіти	«бакалавр» /	«bachelor»
Галузь знань	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки	Culture, Arts and Humanities
Спеціальність	В 11 Філологія /	Philology
Спеціалізація	В 11.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша - англійська	Germanic Languages and Literatures (including translation), First Foreign Language – English
Освітня програма	Германські мови та літератури (переклад включно), перша - англійська	Germanic Languages and Literatures (including translation), First Foreign Language – English

Вінниця 2025

Розробник: Іваницька Наталя, доктор філологічних наук, професор

Гарант освітньої програми «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська» – Наталія Тимошук, кандидат філологічних наук, доцент

Обговорено та схвалено на засіданні кафедри іноземної філології та перекладу 28 квітня 2025р. пр. № 04; на засіданні вченої ради обліково-фінансового факультету 22 травня 2025 р. пр. № 05.

Рецензенти:

Терещенко Лілія, кандидат філологічних наук, доцент

Мізін Костянтин, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Редактор: Фатєєва Т.
Комп'ютерна верстка: Шуляк Н.

Підп. до друку 16.06.2025 р. Формат 60х84/16. Папір офсетний
Друк ксероксний. Ум. друк. арк. 1,80.
Обл.-вид. арк. 1,60. Тираж 2. Зам. № 275.

Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ
21000, м. Вінниця, вул. Хмельницьке шосе, 25

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Мета вивчення освітнього компонента.

Освітній компонент «Вступ до мовознавства» належить до обов'язкових дисциплін професійної підготовки бакалаврів за спеціальністю В 11 «Філологія», які навчаються за освітньо-професійною програмою «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська».

«Вступ до мовознавства» – початковий, пропедевтичний курс, який розпочинає вивчення лінгвістичних дисциплін і покликаний створити належне теоретичне підґрунтя для філологічної підготовки в межах освітньо-професійної програми. Він знайомить із основами теорії мови, розвиває лінгвістичне і критичне мислення, формує усвідомлене володіння сучасною метамовою науки про мову. Безсумнівним є те, що усвідомлення сутності цієї лінгвістичної дисципліни та опанування відповідною системою понять та термінів, поглиблення лінгвістичного світогляду є важливою та необхідною передумовою формування інтегральної професійної компетентності.

Провідна ідея курсу – розгляд мови як складної, відповідно організованої структури, здатної до саморозвитку та саморегулювання. Це зумовлює акцентацію на аспектах, важливих для розуміння різноманітних виявів мови як об'єкта мовознавчої науки. Зокрема, увага зосереджена на визначенні суспільної сутності мови, її основних функцій, установленні закономірностей мовного розвитку (законів розвитку мови, внутрішніх і зовнішніх факторів, що детермінують відповідні зміни); основних теоріях походження мови; з'ясуванні специфіки одиниць різних мовних рівнів; кваліфікації структурної організації мови, взаємодії та взаємозв'язку мовних одиниць. Зміст курсу також охоплює питання, що відбивають основні підходи до мовної класифікації, групування мов за спорідненістю (генеалогічна класифікація) та будовою (типологічна класифікація).

Водночас зміст освітнього компонента дає змогу оптимально розв'язувати завдання курсу через поєднання теоретичних знань про мову та її розвиток із практичним осмисленням теоретичного матеріалу, формуванням лінгвістичного мислення, розумінням мовних явищ, здатністю самостійно аналізувати мовний матеріал і застосовувати отримані знання у професійній філологічній діяльності.

Між окремими темами курсу існує логічний зв'язок. Усі теми ґрунтуються на єдиних структурних елементах, що уможливорює якісне та систематичне викладення матеріалу, який спирається на фактичні та теоретичні положення.

Основною **метою** освітнього компонента «Вступ до мовознавства» є оволодіння науково-теоретичними та методологічними основами лінгвістичної науки, що передбачає ознайомлення студентів із основами теорії мови, із змістом базових лінгвістичних понять та основами лінгвістичного аналізу як необхідними складниками свідомого засвоєння чужоземних мов та вивчення інших лінгвістичних дисциплін.

Для досягнення зазначеної мети визначено основні **завдання** курсу:

- створення необхідного науково-методологічного підґрунтя для вміння мислити абстрактними мовними категоріями;
- проведення об’єктивного лінгвістичного аналізу мовних явищ рідної та іноземних мов на релевантних засадах;
- засвоєння та умотивоване володіння сучасними метамовними одиницями;
- формування умінь використовувати теоретичні відомості про мовні одиниці в процесі перекладацького аналізу тексту;
- розвиток практичних навичок, необхідних для результативного пошуку необхідної для філолога інформації в сучасних інформаційних базах та довідкових мовознавчих джерелах.

Методика вивчення дисципліни ґрунтується на єдності проблемних лекцій, практичних занять, під час проведення яких пріоритетним є використання проблемних та дослідницьких методів навчання. Програмою передбачено самостійну роботу студентів, спрямовану на формування автолінгводидактичних умінь і навичок наукового пізнання матеріалу та транспонування отриманих результатів на власну професійну діяльність.

Результати вивчення освітнього компонента, його місце в освітньому процесі.

Результатом вивчення освітнього компонента «Вступ до мовознавства» для освітньої програми «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська» є формування комплексу компетентностей:

- **інтегральна компетентність:**

Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, перекладу) в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов

- **загальні компетентності:**

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Умінь виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 13. Здатність проведення досліджень на належному рівні.

ЗК 14. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

спеціальні (фахові) компетентності:

- СК 1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.
СК 2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.
СК 3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії англійської та німецької мов.
СК 4. Здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди мов, що вивчаються, описувати соціолінгвальну ситуацію.
СК 8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.
СК 10. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.
СК 12. Здатність до організації ділової комунікації.

Програмні результати навчання, формування яких забезпечує освітній компонент «Вступ до мовознавства»:

- ПРН 1. Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та англійською і німецькою мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.
ПРН 2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.
ПРН 3. Організовувати процес свого навчання й самоосвіти.
ПРН 4. Розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства.
ПРН 5. Співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо.
ПРН 7. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів.
ПРН 8. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мов і літератур, що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання в професійній діяльності.
ПРН 10. Знати норми літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності.
ПРН 12. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.
ПРН 15. Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.
ПРН 16. Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції обраної філологічної спеціалізації, вміти застосовувати їх у професійній діяльності.
ПРН 17. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання.

ПРН 19. Мати навички участі в наукових та/або прикладних дослідженнях у галузі філології.

ПРН 20. Здійснювати ефективну міжкультурну комунікацію, моделювати комунікативні акти з урахуванням соціокультурного контексту, дискурсивних страт, мовного етикету та перекладацьких викликів

Міждисциплінарні зв'язки: програма упорядкована відповідно до структурно-логічної схеми освітньо-професійної програми «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська», дисципліна є базовою для подальшого вивчення таких професійних освітніх компонентів, як «Зіставна граматики англійської та української мов», «Історія англійської мови», «Основи теорії мовної комунікації», а також пов'язана із курсами «Філософія», «Теорія літератури».

Критерії оцінювання результатів навчання

Критерієм успішного проходження здобувачем вищої освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання освітнього компонента. Мінімальний пороговий рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Критерії оцінювання результатів навчання

Рівні компетентності	За шкалою ДТЕУ	Критерії оцінювання
1	2	3
Високий (дослідницький)	90-100	Має обґрунтовані та всебічні знання з освітнього компонента, вміє узагальнювати та систематизувати набуті знання; самостійно знаходить джерела інформації та працює з ними; проводить власні дослідження, може використовувати набуті знання та вміння при розв'язанні задач.
Достатній (частково-пошуковий)	82-89	Володіє навчальним матеріалом, вміє зіставляти та узагальнювати, виявляє творчий інтерес до предмету, виконує завдання з повним поясненням та обґрунтуванням, але допускає незначні помилки; може усвідомити нові для нього факти, ідеї.
	75-81	Володіє визначеним програмою навчальним матеріалом; розв'язує завдання, передбачені програмою, з частковим поясненням.
Елементарний (репродуктивний)	69-74	Володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні; може самостійно розв'язати та пояснити розв'язання завдання.
	60-68	Ознайомлений з навчальним матеріалом, відтворює його на репродуктивному рівні; виконує елементарні завдання за зразком або відомим алгоритмом.
Низький (фрагментарний)	35-59	Ознайомлений та відтворює навчальний матеріал на рівні окремих фактів та фрагментів матеріалу; під керівництвом НПП виконує елементарні завдання.
	1-34	Ознайомлений з навчальним матеріалом на рівні розпізнавання та відтворення окремих фактів.

Для очної (денна, вечірня) форми навчання поточна робота оцінюється в 100 балів, підсумковий контроль (екзамен) оцінюється в 100 балів.

До екзамену допускаються всі здобувачі вищої освіти, які набрали за результатами поточної роботи протягом семестру 60 балів.

Результат підсумкового контролю (екзамен) з освітнього компонента для здобувачів очної форми навчання визначається як середньоарифметична сума балів поточної роботи та екзамену.

Кращим здобувачам, які повністю виконали програму з освітнього компонента, виявили активність в науково-дослідній роботі за відповідною тематикою, стали призерами студентських олімпіад, виступали на конференціях та за результатами поточної роботи набрали 90 і більше балів, науково-педагогічний працівник має право виставити результат екзамену без опитування (при усному екзамені) чи виконання екзаменаційного завдання (при письмовому екзамені).

Результат підсумкового контролю (екзамен) з освітнього компонента для здобувачів заочної форми навчання оцінюється в 100 балів, відповідно до Положення про організацію освітнього процесу від 17.06.2024 № 08 (зі змінами від 25.11.2024, протокол № 12).

Згідно з цим же Положенням здобувач вищої освіти, який не погоджується з оцінкою, отриманою під час підсумкового контролю, має право в день оголошення результатів звернутися із заявою на ім'я директора з проханням апеляційного перегляду оцінки.

**Обсяг освітнього компонента в кредитах та його розподіл
(тематичний план)**

Назва теми	Кількість годин				Форми контролю	Бальна оцінка
	Усього годин / кредитів	з них				
		лекції	практичні заняття	СРС		
1	2	3	4	5	6	
Тема 1. Мовознавство як наука. Напрями мовознавства	11	2	2	7	УО, УД, МК	6
Тема 2. Природа, сутність, функції та будова мови	11	2	2	7	ПО, РМГ, П	6
Тема 3. Походження і розвиток мови	11	2	2	7	ТД, РМГ, ТЕ	6
Тема 4. Мовна картина людства. Класифікація мов світу	11	2	2	7	УО, ТД, Т, РМГ	6
Тема 5. Фонетика. Фонологія	11	2	2	7	УО, ТД, КТ, РМГ	6
Тема 6. Графіка і орфографія	11	2	2	7	УО, Т, ТЕ	6
Тема 7. Слово та його значення	11	2	2	7	УО, МК, ТД	6
Тема 8. Лексико-семантичні категорії	11	2	2	7	ПО, МК, КТ, РМГ	6
Тема 9. Функційна диференціація лексики.	11	2	2	7	ПО, УД, ТД	6
Тема 10. Фразеологія	11	2	2	7	УО, УД, Т, РМГ	6
Тема 11. Лексикографія	11	2	2	7	ПР, Т	6
Тема 12. Морфеміка і дериватологія	11	2	2	7	УО, МК, ТД	6
Тема 13. Граматика. Граматичні форми та граматичні категорії	11	2	2	7	ПО, МК, Т, РМГ	6
Тема 14. Граматика. Морфологія. Частини мови	11	2	2	7	УО, ТД, Т, РМГ	6
Тема 15. Синтаксис	11	2	2	7	ПР, РМГ	6
Індивідуальне завдання	15			15	ІЗ	10
Разом	180/6	30	30	120		100
Підсумковий контроль - екзамен						

Перелік умовних позначень форм контролю та оцінка їх у балах:

УО – усне опитування на практичних заняттях – 2 бали.

ПО – письмове опитування на практичних заняттях – 2 бали.

УД – участь у дискусії – 2 бали.

МК – складання ментальної карти – 2 бали.

ТД – термінологічний диктант – 2 бали.

КТ – комп'ютерне тестування – 1 бал.

Т – тестування – 1 бал.

РМГ – робота в малих групах – 1 бал.

ТЕ – написання есе – 3 бали.

П – презентація – 3 бали.

ПР – розробка проєктного завдання – 5 балів.

ІЗ – індивідуальні завдання – 10 балів (перегляд тематичних відео із подальшим коментуванням – 3 бали; участь у наукових заходах – 5 балів; розробка інтерактивного завдання – 3 бали).

!!! За бажанням студент може отримати бали за індивідуальні завдання, здобувши загальні та фахові навички у неформальній освіті, зокрема прослухавши курс (на вибір) на Prometheus, ВУМ online:

Learning in the Network Age. URL: <https://www.futurelearn.com/courses/learning-network-age>

Multilingual Learning for a Globalised World. URL: <https://www.futurelearn.com/courses/multilingual>

Multilingual Practices: Tackling Challenges and Creating Opportunities. URL: <https://www.futurelearn.com/courses/multilingual-practices>

English Pronunciation in a Global World. URL: <https://www.futurelearn.com/courses/english-pronunciation>

Бібліотеки у досягненні Цілей сталого розвитку. URL: <https://vumonline.ua/course/libraries-in-achieving-sustainable-development-goals/>

Академічна доброчесність. URL: <https://vumonline.ua/course/academic-integrity-at-the-university/>

Для зарахування балів студенту необхідно подати сертифікат про завершення курсу.

Загальна сума за поточну навчальну роботу (аудиторну та самостійну) за семестр – 100 балів.

II. ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Зміст освітнього компонента (теми програми).

Тема 1. Мовознавство як наука. Напрями мовознавства

Предмет, завдання і проблематика мовознавства як науки. Система мовознавчих дисциплін: мовознавство загальне і часткове, теоретичне і прикладне. Місце мовознавства в системі наук. Зв'язки мовознавства із суспільними і природничими науками.

Методологічна основа мовознавства. Індуктивний і дедуктивний підходи до вивчення мовних явищ. Вихідні прийоми наукового аналізу мовного матеріалу (методи проведення лінгвістичних досліджень): описовий метод; порівняльно-історичний метод; метод лінгвістичної географії; зіставний метод; структурний метод

Напрями мовознавства. Порівняльно-історичне мовознавство. Типологічне мовознавство. Ареальна лінгвістика. Функціональна лінгвістика. Психолінгвістика. Соціолінгвістика. Когнітивна лінгвістика.

Тема 2. Природа, сутність, функції та будова мови

Природа мови. Мова як біологічне, психологічне та суспільне явище у розумінні сучасних лінгвістів.

Визначення мовного знака. Характеристика мовного знака: довільність, лінійність, змінність. Знаковість і одиниці мови. Основні характеристики знака: план вираження, план змісту. Знак, напівзнак. Субзнаковий, знаковий і суперзнаковий рівні мови. Найменші мовні одиниці і знак (фонема, морфема, слово, речення).

Мова і суспільство. Соціальна функція мови: комунікація, соціалізація, ідентифікація. Мова та соціальні зміни.

Мова і мислення. Мова і мовлення. Класифікації функцій спілкування: інформаційно-комунікативна, регулятивно-комунікативна, афективно-комунікативна. Вербальна і невербальна комунікація. Словесне спілкування, кінетика, паралінгвістика, проксемика.

Система і структура мови. Вияв системності мови на кожному рівні. Взаємодія різних рівнів мови та їх структурна ієрархія. Синтагматичні і парадигматичні відношення у мові. Основні одиниці мови і їх функції.

Тема 3. Походження і розвиток мови

Мова як історична категорія. Основні гіпотези походження мови. Зв'язок розвитку мови з історією суспільства. Фактори мовного розвитку. Зовнішні та внутрішні суперечності як джерело розвитку мови. Розвиток і функціонування мов у різні історичні епохи. Процеси диференціації та інтеграції. Шляхи виникнення національних мов.

Літературна мова як одна з форм національної культури. Літературна мова і мова художньої літератури. Взаємодія літературних мов. Особливості розвитку літературних мов у національний період. Мовна норма, її кодифікація та поширення.

Тема 4. Мовна картина людства. Класифікація мов світу

Лінгвістична карта світу. Ареальна (географічна) і функціональна (соціальна) класифікація мов.

Порівняльне вивчення мов. Значення порівняльно-історичних досліджень для вивчення історії споріднених мов. Генеалогічна класифікація мов. Мовна сім'я, група, підгрупа. Індоевропейська сім'я мов, її основні групи. Слов'янські мови, їх виникнення і сучасне поширення. Германські мови, їх виникнення та сучасне поширення.

Структурно-системне розуміння мови і морфологічна (типологічна) класифікація мов. Основні типи мов за морфологічною класифікацією: мови кореневі та афіксальні (ізолюючі, аглютинативні, флективні, полісинтетичні, або інкорпуючі).

Живі та мертві мови. Штучні мови. Найпоширеніші мови світу. Соціально-ідеологічний аспект поширення мов. Міжнародні мови. Мови міжнаціонального спілкування.

Тема 5. Фонетика. Фонологія

Фонетика як наука про звуки мови. Три аспекти вивчення звуків (акустичний, артикуляційний, функційний). Принципи класифікації голосних та приголосних звуків.

Звук і фонема. Фонеми в парадигматиці й синтагматиці (опозиції фонем, фонологійні класи).

Фонетичне членування мовленнєвого потоку (фраза, синтагма, фонетичне слово, склад, звук). Наголос. Інтонація та її елементи: мелодика, інтенсивність, пауза, темп і тембр мовлення.

Фонетичні закони. Фонетичні зміни. Комбінаторні звукові зміни (акомодація, асиміляція, дисиміляція, метатеза). Позиційні звукові зміни (редукція, протеза). Фонетична й фонематична транскрипція. Транслітерація.

Тема 6. Графіка і орфографія

Значення письма в історії суспільства. Передумови виникнення письма. Основні етапи розвитку письма. Предметне письмо. Нарисне, або графічне письмо. Типи графічного письма. Спрямованість письма на значення, зміст, повідомлення: піктографія, ідеографія. Фонографія. Різновиди фонографічного письма: складове і буквено-звукове (консонантно-звукове і вокалізовано-звукове) письмо.

Виникнення алфавітів. Коротка характеристика основних з них – фінікійського, арабського, грецького, латинського.

Графіка. Звук і графема (буква). Співвідносність між буквами і звуками. Поняття лігатури. Діакритичні знаки.

Орфографія. Принципи орфографії: фонетичний, морфологічний, традиційний, смисловий.

Тема 7. Слово та його значення

Лексикологія як учення про лексичне значення слова та лексичну систему мови. Загальна, конкретна, історична, зіставна та прикладна лексикологія. Зв'язок лексикології із семасіологією, ономасіологією, етимологією, фразеологією, ономастикою (антропоніміка і топоніміка), лексикографією.

Поняття слова в лінгвістиці. Типи слів. Межі слова. Лексико-семантичні варіанти слова. Типи мотивації лексичних одиниць (фонетична, морфологічна, етимологічна, семантична).

Слово, поняття, концепт. Мовна семантика. Семантика й референція. Типи значень: лексичне та граматичне значення слова. Денотативне й конотативне значення слова.

Загальні і власні назви. Внутрішня форма слова.

Тема 8. Лексико-семантичні категорії

Поняття лексико-семантичної системи. Парадигматичні й синтагматичні відношення в лексиці. Лексико-семантичне поле.

Лексико-семантичні категорії. Моносемія і полісемія. Поняття про лексико-семантичний варіант. Типи перенесення значень: метафоричний і метонімічний типи перенесення значень. Співвідношення значень багатозначного слова. Розширення і звуження значень слів. Омонімія і суміжні з нею явища: омофони, омоформи й омографи, міжмовні омоніми. Синонімія. Види синонімів. Антонімія. Контрарні, комплементарні, контрадикторні, векторні антоніми. Гіперо-гіпонімія і лексична конверсія.

Тема 9. Функційна диференціація лексики

Стилістична диференціація. Стилістичне розшарування словникового складу. Стилістично забарвлена лексика. Лексика книжної мови. Поетична лексика. Наукова лексика. Терміни й термінологічна система. Публіцистична лексика. Офіційно-ділова лексика. Просторічна лексика.

Соціальна й територіальна диференціація: професійна лексика (терміни); жаргонізми, арготизми, сленгізми, діалектизми.

Розвиток лексичної системи мови. Позамовні та внутрішньомовні причини причини історичних змін у лексиці. Неологізми як історичне явище. Архаїзми. Історизми.

Етимологія. Типи лексики за походженням (питомі й запозичені слова).. Лексичне запозичення і калькування. Семантичні і словотвірні запозичення. Асиміляція запозичень: фонетична адаптація; граматична та лексична асиміляція. Інтернаціоналізми. Явище пуризму.

Тема 10. Фразеологія

Фразеологія як наука. Об'єкт і завдання фразеології. Зміст і форма фразеологічних одиниць.

Фразеологічне значення, його відмінність від лексичного. Слово і фразеологізм. Словосполучення і фразеологізм. Явища полісемії, омонімії, синонімії, антонімії у фразеологічній сфері.

Класифікація фразеологізмів. Принципи класифікації фразеологічних одиниць. Структурно-граматичні типи фразеологічних одиниць. Стійкі фрази і фраземи. Класифікація фразеологізмів за ступенем семантичного злиття компонентів. Фразеологічні зрощення, єдності та сполучення. Проблемні питання фразеології у працях лінгвістів.

Тема 11. Лексикографія

Лексикографія як розділ мовознавства. Історія розвитку лексикографії: від найдавніших словників до сучасності. Об'єкт і завдання лексикографії. Основні поняття: словникова стаття, лексикографічна дефініція, лексикографічна репрезентація. Алфавітний і тематичний способи організації словникового матеріалу. Нормативність у лексикографії: описовий vs. прескриптивний підхід.

Енциклопедичні та філологічні словники. Загальні і спеціальні словники: класифікація за цільовим призначенням. Структурні особливості одномовних та багатомовних словників.

Корпусна лінгвістика як джерело лексикографічних даних. Електронні та онлайн-словники: особливості укладання, формат представлення. Автоматизовані системи укладання словників. Інтерактивні та адаптивні словники: нові форми взаємодії з користувачем. Сучасні виклики та перспективи розвитку лексикографії в цифрову епоху.

Тема 12. Морфеміка і дериватологія

Основні поняття дериватології: словотвірне значення, твірна основа і словотворчий засіб, словотвірний тип і розряд. Морфемна будова слова. Види та варіанти морфем.

Функціонально-смилова природа морфем і їх поділ на лексико-поняттєві, деривативні (*словотворчі*) і граматичні (*формотворчі і релятивні*). Поняття кореня і афікса. Види афіксальних морфем: префікси і постфікси; інтерфікси, інфікси, конфікси. Службові слова і морфеми. Поняття основи і флексії в змінюваних словах. Нульова флексія.

Словотвірна пара (похідне й твірне слово).

Способи творення слів. Морфологічні способи творення слів: афіксальні та неафіксальні (композиція, юкстапозиція, аббревіація).

Неморфологічні способи творення слів: лексико-синтаксичний, лексико-семантичний, морфолого-синтаксичний (конверсія)

Тема 13. Граматика. Граматичні форми та граматичні категорії

Основні граматичні поняття. Поняття про граматичну категорію. Морфологічні і синтаксичні граматичні категорії. Класифікаційні (словотворчі,

дериваційні) та словозмінні (релятивні) категорії. Особливості граматичних категорій у різних мовах. Історична змінність граматичних категорій.

Способи (синтетичний, аналітичний, аналітико-синтетичний) і засоби вираження граматичних значень слова. Органічне поєднання афіксів із кореневою морфемою в мовах флективного типу (фузія) і аглютинація афіксів у тюркських та деяких інших мовах. Засоби афіксації, чергування звуків, наголосу, повтору, суплеції. Аналітичний спосіб вираження граматичних значень службовими словами (прийменником, часткою, артиклем, зв'язкою, сполучником). Роль порядку слів та інтонації у вираженні граматичних значень слова.

Історична змінність способів і засобів вираження граматичних значень. Основні граматичні процеси: граматикалізація фонетичних та лексичних явищ, зміни морфемної структури слів та зміни за аналогією.

Тема 14. Граматика. Морфологія. Частини мови

Частини мови як лексико-граматичні розряди (*класи*) слів. Принципи виокремлення частин мови: лексико-семантичний, формально-граматичний (морфологічний), словотвірний, синтаксичний. Класифікація частин мови: за семантичною ознакою (повнозначні / неповнозначні), за змінністю форм (відмінювані / невідмінювані), за функцією (самостійні / службові). Характеристика основних частин мови. Історична змінність складу частин мови і їх граматичних ознак у процесі розвитку мови. Явища переходу слів з одного лексико-граматичного розряду в інший.

Тема 15. Синтаксис

Синтаксис як розділ граматики. Основні одиниці синтаксису: словосполучення, речення, складне синтаксичне ціле. Критерії класифікації словосполучень (за формою зв'язку, за будовою, за морфологічним принципом).

Типи синтаксичного зв'язку: сполучниковий (сурядний, підрядний) / безсполучниковий. Форми підрядного зв'язку: узгодження, керування, прилягання.

Типи простих речень за метою висловлювання, за структурою (односкладні / двоскладні, поширені / непоширені, повні / неповні).

Актуальне членування речення: поняття теми й реми.

Типологія складних речень (складносурядні, складнопідрядні, безсполучникові, багатокomпонентні з різними видами зв'язку).

Способи й засоби поєднання речень у тексті: ланцюжковий і паралельний зв'язки компонентів. Поняття когезії й когерентності

Структура освітнього компонента

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час здобувача, год
- визначати об'єкт і предмет мовознавства як науки; - розмежовувати завдання загального та часткового мовознавства; - визначати місце мовознавства в системі наук; - наводити приклади зв'язків мовознавства з іншими науками; - виділяти ключові характеристики основних дослідницьких методів мовознавства; - встановлювати взаємовплив мовознавчих знань на суспільні та природничі науки; - порівнювати основні напрями мовознавства.	Тема 1. Мовознавство як наука. Напрями мовознавства. Лекція № 1. План лекції. 1. Предмет, завдання і проблематика мовознавства як науки. 2. Місце мовознавства в системі наук. 3. Методологічна основа мовознавства. Індуктивний і дедуктивний підходи до вивчення мовних явищ. 4. Основні напрями мовознавства. Рекомендовані джерела: Основні: 1-7. Додаткові: 8, 10, 13, 24, 25, 31, 33, 36 Інтернет-ресурси: 42-50.	2
	Самостійна робота здобувачів. 1. Доповнення лекційного матеріалу. 2. Підготовка до практичного заняття. 3. Створення порівняльної таблиці лінгвістичних методів із прикладами за такими критеріями: об'єкт вивчення, методика дослідження, приклади застосування, сфера актуальності. 4. Створення ментальної карти «Зв'язок мовознавства з іншими науками».	7
	Практичне заняття № 1. Питання до заняття. 1. Система мовознавчих дисциплін: мовознавство загальне і часткове, теоретичне і прикладне 2. Зв'язки мовознавства із суспільними і природничими науками. 3. Вихідні прийоми наукового аналізу мовного матеріалу (методи проведення лінгвістичних досліджень): описовий метод; порівняльно-історичний метод; метод лінгвістичної географії; зіставний метод; структурний метод 4. Порівняльно-історичне мовознавство. Типологічне мовознавство. Ареальна лінгвістика. Функціональна лінгвістика. Психолінгвістика. Соціолінгвістика. Когнітивна лінгвістика.	2

- розумітися на основних понять про семіотику як науку про різні системи знаків; - пояснювати сутність антиномії соціального та індивідуального в мові; - ідентифікувати взаємозв'язок мови і мислення, спираючись на логічні, психологічні та філософські поняття; - розрізняти та характеризувати типи мислення: поняттєве, чуттєво-образне, технічне; - теоретично обґрунтовувати місце мови в контексті етносоціальних спільнот людей; - визначати взаємовплив мови і національної культури; - витлумачувати поняття «ідіоетнічна мовна особливість», «національно-культурний мовний стереотип»	Тема 2. Природа, сутність, функції та будова мови. Лекція № 2. План лекції. 1. Природа мови. 2. Своєрідність мови як знакової системи. Характеристика мовного знака: довільність, лінійність, змінність. Основні характеристики знака: план вираження, план змісту. 3. Система і структура мови. 4. Взаємодія різних рівнів мови та їх структурна ієрархія. Основні одиниці мови Рекомендовані джерела: Основні: 1-7. Додаткові: 8, 12, 13, 15, 18, 21, 23, 24, 27, 30, 33. Інтернет-ресурси: 37-50.	2
	Самостійна робота здобувачів. 1. Самостійне вивчення питань: ▪ Знак, напівзнак. ▪ Субзнаковий, знаковий і суперзнаковий рівні мови. ▪ Найменші мовні одиниці і знак (фонема, морфема, слово, речення). ▪ Діалектична єдність мови й мислення. ▪ Синтагматичні і парадигматичні відношення у мові. 2. Підготовка до практичного заняття. 3. Аналіз ситуації «Мова як соціальне явище»: перегляд актуальної новини (друкованої /відео), пов'язаної із суспільними змінами (наприклад: війна, міграція, нові технології, мова в соцмережах тощо); встановлення соціальної функції мови. 4. Складання типологічної таблиці мовних знаків, обраних із повсякденного життя (наприклад, дорожній знак, емодзі, мем, прапор тощо). 5. Моделювання мовної структури: розподіл самостійно обраного речення за мовними рівнями, встановлення синтагматичних і парадигматичних відношень для одного із компонентів.	7
	Практичне заняття № 2. Питання до заняття. 1. Мова і суспільство. Соціальна функція мови: комунікація, соціалізація, ідентифікація. 2. Мова та соціальні зміни. 3. Мова і мовлення. Класифікації функцій спілкування: інформаційно-комунікативна, регулятивно-комунікативна, афективно-комунікативна.	2

	4. Вербальна і невербальна комунікація. Словесне спілкування, кінетика, паралінгвістика, проксемика.	
- критично аналізувати основні гіпотези походження мови; - оцінювати достовірність і наукову аргументацію окремих гіпотез походження мови; - визначати поняття: «національна мова», «літературна мова», «мовна норма»; - наводити приклади зовнішніх і внутрішніх суперечностей у мовному розвитку; - описувати зв'язок між розвитком мови та етапами розвитку суспільства; - використовувати поняття інтеграції та диференціації для опису історичних мовних процесів; - інтерпретувати роль мовної норми та її кодифікації.	Тема 3. Походження і розвиток мови. Лекція №3. План лекції. 1. Мова як історична категорія. Основні гіпотези походження мови. 2. Зв'язок розвитку мови з історією суспільства. 3. Фактори мовного розвитку. Зовнішні та внутрішні суперечності як джерело розвитку мови. 4. Розвиток і функціонування мов у різні історичні епохи. Процеси диференціації та інтеграції. Рекомендовані джерела: Основні: 1-7. Додаткові: 12, 15, 23, 24, 28, 31, 33. Інтернет-ресурси: 37-50.	2
	Самостійна робота здобувачів. 1. Доповнення лекційного матеріалу. 2. Підготовка до практичного заняття. 3. Складання таблиці гіпотез походження мови із зазначенням авторів, сутності гіпотези, власної точки зору щодо її наукової обґрунтованості / Визначення зовнішніх і внутрішніх чинників мовного розвитку на прикладі розвитку певної мови (наприклад, англійської, української, французької) (на вибір). 4. Написання есе про роль літературної мови у формуванні національної ідентичності.	7
	Практичне заняття № 3. Питання до заняття 1. Шляхи виникнення національних мов. 2. Літературна мова як одна з форм національної культури. 3. Літературна мова і мова художньої літератури. Взаємодія літературних мов. Особливості розвитку літературних мов у національний період. 4. Мовна норма, її кодифікація та поширення.	2
- визначати домінантні вимірні ознаки основних принципів класифікації мов світу; - характеризувати мови світу за спорідненістю у діяхронії (генеалогічна класифікація) та за аломорфізмом й ізоморфізмом структури	Тема 4. Мовна картина людства. Класифікація мов світу. Лекція №4. План лекції 1. Лінгвістична карта світу. 2. Порівняльне вивчення мов. Генеалогічна класифікація мов. 3. Мовна сім'я, група, підгрупа. 3. Основні типи мов за морфологічною класифікацією: мови кореневі та афіксальні	2

мовних одиниць у синхронії (типологічна класифікація); - асоціювати мови з відповідними регіонами, культурами або історичними подіями; - встановлювати різницю між генеалогічною та типологічною класифікацією мов; - оцінювати значення мовної класифікації для лінгвістики та міжкультурного діалогу; - пояснювати принципи побудови мовних класифікацій; - ілюструвати мовні особливості прикладами з реальних мов; - інтерпретувати дані з мовознавчих карт або таблиць.	(ізолюючі, аглютинативні, флективні, полісинтетичні, або інкорпоруючі). Рекомендовані джерела: Основні: 1-7. Додаткові: 9, 10, 11, 12, 21, 25, 27, 29, 31. Інтернет-ресурси: 43, 45, 47, 48, 49.	
	Самостійна робота здобувачів. 1. Самостійне вивчення питань: ▪ Живі і мертві мови. ▪ Штучні мови. ▪ Міжнародні мови. ▪ Мови міжнаціонального спілкування. 2. Доповнення лекційного матеріалу. 3. Підготовка до практичного заняття. 4. Виконання геолінгвістичного аналізу одного з обраних регіонів світу (наприклад, Балкани, Західна Африка, Південно-Східна Азія або Кавказ) з акцентом на виявленні основних мов, що функціонують у межах регіону; аналізі можливих спільних мовних рис, сформованих внаслідок тривалого співіснування мов (наприклад, схожих граматичних структур або лексичних запозичень); встановленні впливу географічної близькості на мовну взаємодію в межах ареалу, незалежно від генеалогічної спорідненості мов. 5. Здійснення аналізу різнотипологічних мов (на вибір) із визначенням відмінностей у словотворенні та граматичному оформленні.	7
	Практичне заняття № 4. Питання до заняття. 1. Ареальна (географічна) і функціональна (соціальна) класифікація мов. 2. Значення порівняльно-історичних досліджень для вивчення історії споріднених мов. 3. Індоевропейська сім'я мов, її основні групи. Слов'янські мови, їх виникнення і сучасне поширення. Германські мови, їх виникнення та сучасне поширення. 4. Структурно-системне розуміння мови і морфологічна (типологічна) класифікація мов.	2

- визначати місце фонетики в ієрархії інших мовознавчих дисциплін; - оперувати метамовними фонетичними одинцями; - характеризувати звуки у фізичному, фізіологічному, лінгвістичному аспектах; - застосувати класифікацію звуків до конкретних прикладів з мови. - встановлювати різницю між звуками і фонемами (звукотипами); - описувати функції фонем в мовленні; - інтерпретувати фонетичне членування мовленнєвого потоку (фраза, синтагма, склад тощо); - розрізняти комбінаторні та позиційні звукові зміни в історії слова; - виділяти фонетичні закони, що діють у певній мові; - пояснювати різницю між фонетичною і фонематичною транскрипцією.	Тема 5. Фонетика. Фонологія. Лекція № 5. План лекції. 1. Фонетика як наука про звуки мови. Три аспекти вивчення звуків (акустичний, артикуляційний, функційний) 2. Звук і фонема. 3. Фонетичне членування мовленнєвого потоку (фраза, синтагма, фонетичне слово, склад, звук). 4. Фонетичні закони. Фонетичні зміни. Комбінаторні (акомодація, асиміляція, дисиміляція, метатеза) та позиційні (редукція, протеза) звукові зміни. Рекомендовані джерела: Основні: 1-7. Додаткові: 13, 22,, 24, 25, 29, 31, 34. Інтернет-ресурси: т43, 45, 50.	2
	Самостійна робота здобувачів. 1. Самостійне вивчення питань: ▪ Інтонація та її елементи: мелодика, інтенсивність, пауза, темп і тембр мовлення. 2. Доповнення лекційного матеріалу. 3. Підготовка до практичного заняття. 4. Складання таблиці класифікації голосних і приголосних звуків в українській та англійській мовах. 5. Прослуховування аудіотекстів із метою членування звукового потоку на фонетичні одиниці та їхньої подальшої характеристики / Моделювання інтонаційного малюнку фрази з різним емоційним забарвленням (на вибір).	7
	Практичне заняття № 4. Питання до заняття. 1. Принципи класифікації голосних та приголосних звуків. 2. Фонем в парадигматиці й синтагматиці (опозиції фонем, фонологійні класи). 3. Наголос. 4. Фонетична й фонематична транскрипція. Транслітерація.	2
- визначати основні етапи розвитку графічного письма; - інтерпретувати відмінності між піктографією, ідеографією та фонографією; - демонструвати приклади різних типів	Тема 6. Графіка і орфографія. Лекція № 6. План лекції. 1. Значення письма в історії суспільства. Передумови виникнення письма. 2. Основні етапи розвитку письма. Предметне письмо. Нарисне, або графічне, письмо. Типи графічного письма. 3. Спрямованість письма на значення, зміст, повідомлення: піктографія, ідеографія.	2

письма у конкретних історичних контекстах; - порівнювати основні алфавіти за будовою, звуковим складом, поширенням; - розрізняти типи фонографічного письма: складове, буквено-звукове (консонантно-звукове і вокалізовано-звукове). - кваліфікувати принципи орфографії: фонетичний, морфологічний, історико-традиційний та ідеографічний.	4. Фонографія. Різновиди фонографічного письма: складове і буквено-звукове (консонантно-звукове і вокалізовано-звукове) письмо. Рекомендовані джерела: Основні: 1-7. Додаткові: 8, 9, 13, 21, 24, 25, 29, 31. Інтернет-ресурси: 37-50.	
	Самостійна робота здобувачів. 1. Самостійне вивчення питань: ▪ Виникнення алфавітів. Коротка характеристика основних з них – фінікійського, арабського, грецького, латинського. 2. Доповнення лекційного матеріалу. 3. Підготовка до практичного заняття. 4. Написання есе «Грамотність та інтелект» / складання ментальної карти «Вирізнявальні ознаки видів письма» / підготовка міні-повідомлення «Сім'ї алфавітів, наявних в сучасному світі» (на вибір).	7
	Практичне заняття № 6. Питання до заняття. 1. Графіка. Звук і графема (буква). Співвідносність між буквами і звуками. 2. Поняття лігатури. Діакритичні знаки. 3. Орфографія. Принципи орфографії: фонетичний, морфологічний, традиційний, смисловий.	2
- визначати поняття: «слово», «лексичне значення», «поняття», «концепт», «енотативне й конотативне значення»; - пояснювати відмінності між лексичним і граматичним значенням слова; - розпізнавати типи слів у тексті; - визначати межі слова та пояснювати труднощі цього поняття у різних мовах; - застосовувати поняття «внутрішня форма слова» для аналізу лексем;	Тема 7. Слово та його значення. Лекція № 7. План лекції. 1. Лексикологія як учення про лексичне значення слова та лексичну систему мови.. 2. Поняття слова в лінгвістиці. Типи слів. Межі слова. Лексико-семантичні варіанти слова. 3. Слово, поняття, концепт. 4. Мовна семантика. Семантика й референція. Рекомендовані джерела: Основні: 1-7. Додаткові: 10, 11, 12, 21, 24, 28, 30, 31, 33. Інтернет-ресурси: 37-50.	2
	Самостійна робота здобувачів. 1. Самостійне вивчення питань: ▪ Виникнення алфавітів. Коротка характеристика ▪ Загальні і власні назви. Внутрішня форма слова. 2. Доповнення лекційного матеріалу. 3. Підготовка до практичного заняття.	7

- пояснювати типи мотивації лексичних одиниць. - створювати тематичні класифікації слів за типами мотивації або за типами значень.	4. Визначення лексичного і граматичного значення слів у різножанрових текстах, аналіз впливу конотативного значення на смисл фрази або речення. 5. Створення ментальної карти «Типи мотивації» / Укладання схеми «Зв'язок лексикології з іншими лінгвістичними дисциплінами» (на вибір).	
	Практичне заняття № 7. Питання до заняття. 1. Загальна, конкретна, історична, зіставна та прикладна лексикологія. 2. Зв'язок лексикології із семасіологією, ономасіологією, етимологією, фразеологією, ономастикою (антропоніміка і топоніміка), лексикографією. 3. Типи мотивації лексичних одиниць (фонетична, морфологічна, етимологічна, семантична). 4. Типи значень: лексичне та граматичне значення слова. Денотативне й конотативне значення слова.	2
- пояснювати роль лексико-семантичної системи у формуванні мовної структури; - знати різницю між парадигматичними та синтагматичними відношеннями; - використовувати парадигматичні та синтагматичні відношення для аналізу словосполучень; - визначати поняття лексико-семантичного поля та його структуру; - аналізувати взаємозв'язки між словами в межах одного лексико-семантичного поля; - класифікувати слова за лексико-семантичними категоріями; - пояснювати різницю між моносемічними та полісемічними словами;	Тема 8. Лексико-семантичні категорії. Лекція № 8. План лекції. 1. Поняття лексико-семантичної системи. Парадигматичні й синтагматичні відношення в лексиці. 2. Лексико-семантичні категорії. Моносемія і полісемія. Поняття про лексико-семантичний варіант. Розширення і звуження значень слів. 3. Омонімія і суміжні з нею явища: омофони, омоформи й омографи, міжмовні омоніми. 4. Синонімія. Види синонімів. Рекомендовані джерела: Основні: 1-7. Додаткові: 10, 11, 12, 15, 24, 25, 29, 30, 32. Інтернет-ресурси: 37-50.	2
	Самостійна робота здобувачів. 1. Самостійне вивчення питань: ▪ Лексико-семантичне поле. ▪ Гіперо-гіпонімія і лексична конверсія. 2. Доповнення лекційного матеріалу. 3. Підготовка до практичного заняття. 4. Структуризація лексики за тематичним принципом: побудова лексико-семантичного поля «Почуття» (або іншого «Освіта», «Рух» та ін. – на вибір) із визначенням ядра поля та периферійних елементів. 5. Створення ментальної карти «Структура лексико-семантичної системи» / складання	7

- розуміти, як лексико-семантичні варіанти формуються в мові; - Визначати та аналізувати лексико-семантичні варіанти для багатозначного слова; - розумітися на механізмах метафоричного та метонімічного перенесення значень; - описувати процеси розширення і звуження значень слів; - визначати поняття омонімії, омофонії, омоформ, омографів і міжмовних омонімів; - розмежовувати види синонімів (ідеографічні, стилістичні, абсолютні); - пояснювати зв'язок між гіперо-гіпонімією та лексичною конверсією.	таблиці «Типи лексико-семантичних відношень» із наведенням визначення, прикладів, встановленням характеру зв'язку та зазначенням специфіки використання (на вибір).	
	Практичне заняття № 8. Питання до заняття. 1. Типи перенесення значень: метафоричний і метонімічний типи перенесення значень. 2. Співвідношення значень багатозначного слова. 3. Антонімія. Контрарні, комплементарні, контрадикторні, векторні антоніми.	2
- розмежовувати лексику з погляду походження; - розумітися на процесі запозичення та лексико-семантичного калькування; - характеризувати професіоналізми, діалектизми, екзотизми, жаргонізми, арготизми, евфемізми; - здійснювати стилістичну диференціацію лексики; - визначати основні позамовні та внутрішньомовні причини історичних змін у лексиці; - володіти основними прийомами етимологічного аналізу;	Тема 9. Функційна диференціація лексики. Лекція № 9. План лекції. 1. Стилiстичне розшарування словникового складу. Стилiстично забарвлена лексика. 2. Соціальна й територіальна диференціація: професійна лексика (терміни); жаргонізми, арготизми, сленгізми, діалектизми. 3. Позамовні та внутрішньомовні причини історичних змін у лексиці. Неологізми як історичне явище. Архаїзми. Історизми. 4. Етимологія. Типи лексики за походженням (питомі й запозичені слова). Рекомендовані джерела: Основні: 1-7. Додаткові: 9, 10, 12, 14, 15, 21, 24, 27, 31. Інтернет-ресурси: 37-50.	2
	Самостійна робота здобувачів. 1. Самостійне вивчення питань: ▪ Лексика книжної мови. ▪ Поетична лексика. ▪ Наукова лексика. ▪ Терміни й термінологічна система. .	7

- знати основні галузі ономотології	▪ Офіційно-ділова лексика. ▪ Просторічна лексика 2. Доповнення лекційного матеріалу. 3. Підготовка до практичного заняття. 4. Складання схеми «Зв'язки між соціальними групами й типами лексики». 5. Складання таблиці «Аналіз історичних змін у лексиці» (із використанням конкретних прикладів).	
	Практичне заняття № 9. Питання до заняття. 1. Лексичне запозичення і калькування. 2. Семантичні і словотвірні запозичення. 3. Асиміляція запозичень: фонетична адаптація; граматична та лексична асиміляція. 4. Інтернаціоналізми. Явище пуризму.	2
- розмежовувати поняття: «слово», «словосполучення» і «фразеологізм»; - називати основні структурно-граматичні типи фразеологізмів; - пояснювати різницю між лексичним і фразеологічним значенням; - застосовувати принципи класифікації для поділу фразеологізмів за ступенем злиття компонентів; - визначати стилістичну роль фразеологізмів у тексті; - обґрунтовувати роль фразеології у мовній картині світу.	Тема 10. Фразеологія. Лекція № 10. План лекції. 1. Фразеологія як наука. Об'єкт і завдання фразеології. Зміст і форма фразеологічних одиниць. 2. Фразеологічне значення, його відмінність від лексичного. 3. Слово і фразеологізм. Словосполучення і фразеологізм. 4. Явища полісемії, омонімії, синонімії, антонімії у фразеологічній сфері. Рекомендовані джерела: Основні: 1-7. Додаткові: 10, 11, 12, 21, 24, 30, 33. Інтернет-ресурси: 37-50.	2
	Самостійна робота здобувачів. 1. Доповнення лекційного матеріалу. 2. Підготовка до практичного заняття. 3. Аналіз фразеологізмів у контексті, визначення структурно-граматичного типу фразеологізму, пояснення стилістичної функції в контексті (на матеріалі сучасного художнього дискурсу). 4. Складання порівняльної таблиці «Слово – вільне словосполучення – фразеологізм» за критеріями: семантична цілісність, відтворюваність, граматична залежність, варіативність. 5. Аналіз міжмовних відповідників (на матеріалі української та англійської мов).	7
	Практичне заняття № 10. Питання до заняття. 1. Принципи класифікації фразеологічних одиниць. Структурно-граматичні типи фразеологічних одиниць.	2

	2. Стійкі фрази і фраземи. 3. Класифікація фразеологізмів за ступенем семантичного злиття компонентів. Фразеологічні зрощення, єдності та сполучення. 4. Проблемні питання фразеології у працях лінгвістів.	
- орієнтуватися в основних тенденціях сучасного словникарства; - називати основні етапи розвитку лексикографії; - інтерпретувати поняття описового та прескриптивного підходів у лексикографії; - перераховувати типи словників (енциклопедичні, філологічні, загальні, спеціальні). - пояснювати відмінності між алфавітною та тематичною організацією словникового матеріалу. - працювати з електронними словниками, оцінюючи їх структуру та формат представлення; - порівнювати структури одномовного та багатомовного словника; - формувати обґрунтовану думку щодо переваг і недоліків онлайн-словників порівняно з друкованими; - робити висновки щодо перспектив розвитку лексикографії в умовах цифрової трансформації; - володіти навичками роботи із різними за типом та структурою словниками.	Тема 11. Лексикографія. Лекція № 11. План лекції. 1. Лексикографія як розділ мовознавства. Об'єкт і завдання лексикографії. 2. Основні поняття: словникова стаття, лексикографічна дефініція, лексикографічна репрезентація. Алфавітний і тематичний способи організації словникового матеріалу. 3. Енциклопедичні та філологічні словники. 4. Загальні і спеціальні словники: класифікація за цільовим призначенням. Рекомендовані джерела: Основні: 1-7. Додаткові: 11, 13, 21, 24, 30, 31. Інтернет-ресурси: 43, 44, 45, 47, 50.	2
	Самостійна робота здобувачів. 1. Самостійне вивчення питань: ▪ Історія розвитку лексикографії: від найдавніших словників до сучасності. ▪ Нормативність у лексикографії: описовий vs. прескриптивний підхід. ▪ Структурні особливості одномовних та багатомовних словників. 2. Доповнення лекційного матеріалу. 3. Підготовка до практичного заняття. 4. Виконання мініпроєкту «Тематичний словничок» (складання міні-словника на 10 слів у межах обраної теми із поданням лексикографічної дефініції, синонімі, прикладів уживання в реченні). 5. Складання таблиці «класифікація словників» (порівняння 4-5 словників за такими ознаками: тип (енциклопедичний / філологічний), цільове призначення (загальний / спеціальний), мова (одномовний / двомовний), формат (друкований / електронний), доступність (платний / відкритий доступ). 6. Аналіз онлайн-словника (на вибір здобувача) за такими характеристиками: структура подання словникової інформації, зручність інтерфейсу, наявність прикладів, транскрипції, перекладів, додаткові функції (пошук, озвучення, інтерактивність).	7

	Практичне заняття № 11. Питання до заняття. 1. Корпусна лінгвістика як джерело лексикографічних даних. 2. Електронні та онлайн-словники: особливості укладання, формат представлення. 3. Автоматизовані системи укладання словників. 4. Інтерактивні та адаптивні словники: нові форми взаємодії з користувачем. Сучасні виклики та перспективи розвитку лексикографії в цифрову епоху.	2
- визначати основні поняття дериватології: «словотвірне значення», «твірна основа», «словотворчий засіб», «словотвірний тип і розряд»; - пояснювати функціонально-смыслову природу морфем і їх поділ на лексико-поняттєві, деривативні та граматичні. - застосовувати знання про морфемну будову слова для аналізу конкретних прикладів; - аналізувати морфемну структуру слів і визначати їх складові частини; - порівнювати різні способи творення слів і визначати їх особливості. - оцінювати ефективність різних способів творення слів у різних контекстах.	Тема 12. Морфеміка і дериватологія. Лекція № 12. План лекції. 1. Основні поняття дериватології: словотвірне значення, твірна основа і словотворчий засіб, словотвірний тип і розряд. 2. Морфемна будова слова. Види та варіанти морфем. 3. Функціонально-смыслова природа морфем і їх поділ на лексико-поняттєві, деривативні (словотворчі) і граматичні (формотворчі і релятивні). 4. Поняття кореня і афікса. Види афіксальних морфем: префікси і постфікси; інтерфікси, інфікси, конфікси. Рекомендовані джерела: Основні: 1-7. Додаткові: 8, 10, 24, 25. Інтернет-ресурси: 37, 45, 47.	2
	Самостійна робота здобувачів. 1. Самостійне вивчення питань: ▪ Службові слова і морфеми. ▪ Поняття основи і флексії в змінюваних словах. ▪ Нульова флексія. 2. Доповнення лекційного матеріалу. 3. Підготовка до практичного заняття. 4. Складання порівняльної таблиці «Види морфем» із визначенням для кожного виду морфем їхньої функціонально-смысловой природи, ролі у словотворенні та наведенням прикладів. 5. Створення ментальної карти «Способи творення слів» (із наведенням різномовних прикладів для кожного способу та коротким описом процесу)	7
	Практичне заняття № 12. Питання до заняття. 1. Словотвірна пара (похідне й твірне слово).	2

	2. Морфологічні способи творення слів: афіксальні та неафіксальні (композиція, юкстапозиція, аббревіація). 3. Неморфологічні способи творення слів: лексико-синтаксичний, лексико-семантичний, морфолого-синтаксичний (конверсія).	
- розумітися на сутності граматичної категорії; - володіти навичками розрізнення морфологічних, синтаксичних та міжрівневих граматичних категорій; - стратифікувати категорії на класифікаційні та словозмінні (релятивні); - характеризувати особливості мовної репрезентації основних граматичних категорій у різносистемних мовах; - диференціювати синтетичні, аналітичні та аналітико-синтетичні способи вираження граматичних значень слова.	Тема 13. Граматика. Граматичні форми та граматичні категорії. Лекція № 13. План лекції. 1. Основні граматичні поняття. Поняття про граматичну категорію. Морфологічні і синтаксичні граматичні категорії. 2. Класифікаційні (словотворчі, дериваційні) та словозмінні (релятивні) категорії. 3. Особливості граматичних категорій у різних мовах. 4. Історична змінність граматичних категорій. Рекомендовані джерела: Основні: 1-7. Додаткові: 10, 11, 12, 16, 17, 19, 20, 21, 24, 31, 32. Інтернет-ресурси: 37-50.	2
	Самостійна робота здобувачів. 1. Самостійне вивчення питань: ▪ Історична змінність способів і засобів вираження граматичних значень. ▪ Основні граматичні процеси: граматиалізація фонетичних та лексичних явищ, зміни морфемної структури слів та зміни за аналогією. 2. Доповнення лекційного матеріалу. 3. Підготовка до практичного заняття. 4. Складання порівняльної таблиці «Види граматичних категорій» із короткою характеристикою кожної категорії та різномовними прикладами її вираження. 5. Створення ментальної карти «Способи та засоби вираження граматичних значень» / Написання есе «Історична змінність граматичних категорій» (на вибір).	7
	Практичне заняття № 13. Питання до заняття. 1. Способи (<i>синтетичний, аналітичний, аналітико-синтетичний</i>) і засоби вираження граматичних значень слова. 2. Органічне поєднання афіксів із кореневою морфемою в мовах флективного типу (<i>фузія</i>) і аглютинація афіксів у тюркських та деяких інших мовах. 3. Засоби афіксації, чергування звуків, наголосу, повтору, суплеції.	2

	4. Аналітичний спосіб вираження граматичних значень службовими словами (<i>прийменником, часткою, артиклем, зв'язкою, сполучником</i>). Роль порядку слів та інтонації у вираженні граматичних значень слова.	
визначити основні частини мови як лексико-граматичні розряди слів; пояснювати класифікацію частин мови за семантичною ознакою, змінністю форм та функцією; застосовувати принципи виокремлення частин мови для аналізу конкретних прикладів; аналізувати історичну змінність складу частин мови та їх граматичних ознак у процесі розвитку мови; аналізувати гетерогенні та гомогенні класифікаційні системи частин мови; виявляти різницю в розумінні й інтерпретації дійсності, яка виявляється в наявності різних частин мови в різних мовах світу ідентифікувати та пояснювати явища переходу слів з одного лексико-граматичного розряду в інший.	Тема 14. Граматика. Морфологія. Частини мови. Лекція № 14. План лекції. 1. Частини мови як лексико-граматичні розряди (класи) слів. 2. Принципи виокремлення частин мови: лексико-семантичний, формально-граматичний (морфологічний), словотвірний, синтаксичний. 3. Класифікація частин мови: за семантичною ознакою (повнозначні / неповнозначні), за змінністю форм (відмінювані / невідмінювані), за функцією (самостійні / службові).. Рекомендовані джерела: Основні: 1-7. Додаткові: 10, 11, 12, 16, 17, 19, 20, 21, 24, 31, 32. Інтернет-ресурси: 41-50.	2
	Самостійна робота здобувачів. 1. Доповнення лекційного матеріалу. 2. Підготовка до практичного заняття. 3. Аналіз тексту (за вибором здобувача) із застосуванням знань про класифікацію частин мови та поясненням функціонування виокремлених частин мови в контексті дискурсу. 4. Складання таблиці «Класифікація частин мови». 5. Аналіз явищ переходу частин мови на конкретних прикладах (за вибором здобувача) із поясненням змін в граматичних ознаках та функціях слова.	7
	Практичне заняття № 14. Питання до заняття. 1. Характеристика основних частин мови. 2. Історична змінність складу частин мови і їх граматичних ознак у процесі розвитку мови. 3. Явища переходу слів з одного лексико-граматичного розряду в інший	2
- класифікувати словосполучення за різними вирізнювальними ознаками; - розмежовувати різні типи речень; - розумітися на основних термінах	Тема 15. Синтаксис. Лекція № 15. План лекції. 1. Синтаксис як розділ граматики. Основні одиниці синтаксису: словосполучення, речення, складне синтаксичне ціле. 2. Критерії класифікації словосполучень (за формою зв'язку, за будовою, за морфологічним принципом).	2

актуального членування речення; - інтерпретувати перехід від мови до мовлення як перехід від статичної системи слів з їхніми лексичними й граматичними значеннями до динамічного розташування їх у певному лінійному порядку	4. Типи синтаксичного зв'язку: сполучниковий (сурядний, підрядний) / безсполучниковий. 4. Форми підрядного зв'язку: узгодження, керування, прилягання. Рекомендовані джерела: Основні: 1-7. Додаткові: 10, 11, 12, 17, 19, 20, 21, 24, 28, 32, 33, 35. Інтернет-ресурси: 40, 42, 45, 46. 50.	
	Самостійна робота здобувачів. 1. Самостійне вивчення питань: ▪ Способи й засоби поєднання речень у тексті: ланцюжковий і паралельний зв'язки компонентів. ▪ Поняття когезії і когерентності. 2. Доповнення лекційного матеріалу. 3. Підготовка до практичного заняття 4. Створення синтаксичної карти тексту (за вибором здобувача, 200-300 слів) із візуалізацією структури речень, типів синтаксичного зв'язку, актуальним членуванням речення. 5. Проведення синтаксичного експерименту (трансформація синтаксичних структур та розуміння їхнього впливу на значення речень).	7
	Практичне заняття № 15 Питання до заняття 1. Типи простих речень за метою висловлювання, за структурою (односкладні / двоскладні, поширені / непоширені, повні / неповні). 2. Актуальне членування речення: поняття теми й реми. 3. Типологія складних речень (складносурядні, складнопідрядні, безсполучникові, багатокomпонентні з різними видами зв'язку).	2
	Індивідуальне завдання	15
ВСЬОГО		180/6

III. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основні:

1. Вступ до мовознавства: підручник / за ред. д-ра філол. наук, проф. І.О. Голубовської. К.: Академія, 2016. 318 с.
2. Загнітко А.П. Теорії сучасних лінгвістичних вчень: навчальний посібник. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 528 с.
3. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. К.: ВЦ «Академія», 2006. 336 с.
4. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. К.: Академія, 2014. 368с.
5. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства: підручник. 2-е вид. К.: Вид. центр «Академія», 2009. 334 с.
6. Корольов І.Р. Вступ до мовознавства. Практикум: навч. посіб. / за ред. д-ра філол. наук, проф. І.О. Голубовської. К.: Київський університет ім. Тараса Шевченка, 2018. 27 с.
7. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Вид. 3-є. К.: Академія, 2014. 368 с.
8. Denham Kristin, Lobeck Anne. Linguistics for Everyone. An Introduction. Wadsworth, Cengage Learning, 2017. 579 p.

Додаткові:

9. Бацевич Ф.С. Філософія мови: історія лінгвофілософських учень: підручник. К.: ВЦ «Академія», 2008. 240 с.
10. Булаховський К.А. Цікаве мовознавство / 2-е вид., перероб. і розшир. Львів: Апріорі, 2019. 199 с.
11. Вступ до мовознавства: навч. посіб. для здобувачів філологічних спеціальностей закладів вищої освіти / уклад.: Н.С. Безгодова, А.О. Найрулін. Полтава: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. 227 с.
12. Галів У.Б., Паночко М.М. Вступ до мовознавства: навч. посібн. Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2024. 40 с.
13. Галян О.В. Загальне мовознавство: навч.-метод. видання. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. 69 с.
14. Глущенко В., Ледняк Ю., Руденко М., Рябініна І. Мова і мовознавство: навч. посіб. Слов'янськ; Дніпро, 2023. 222 с.
15. Горошкіна О., Груба Т. Українська наукова мова: теорія і практика: навчально-методичний посібник. Суми: Університетська книга, 2023. 108 с.
16. Гриценко П.Ю., Руснак Н.О., Руснак Ю.М., Струк І.М. Етнолінгвістика: українська мова: навч. посіб. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 432 с.
17. Загальне мовознавство. Навчально-методичний посібник / укл. Т.О. Лелека (2-ге видання доповнене та перероблене). Кропивницький, 2022. 198 с.
18. Іваницька Н.Б. Дієслівні системи української та англійської мов: парадигматика і синтагматика: монографія. Вінниця : СПД Главацька, 2011. 636 с.

18. Іваницька Н.Б. Зіставне мовознавство в системі лінгвістичних дисциплін. *Нова філологія* : зб. наук. праць. Запоріжжя : ЗНУ, 2014. № 64. С. 220-225.
19. Іваницька Н.Б., Іваницька Н.Л. Міжмовні параметри синтагматики української та англійської дієслівних систем: типологія експлікаторів корелятивності. *Людино- й культурознавчі пріоритети сучасного мовознавства: напрями, тенденції та міждисциплінарна методологія*: колективна монографія / [гол. ред. К. І. Мізін]. Переяслав-Хмельницький, Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2019. С. 216-232.
20. Іваницька Н.Л., Нечипоренко В.О. Міжмовна транспозиція номіналізації у художньому дискурсі. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. 2021. Vol. 9. Issue 1. P. 69-72.
21. Кійко Ю.С., Агапій А.П., Мельник Ю.Й. Вступ до мовознавства: практикум. Чернівці: Чернівецький ун-т, 2021. 176 с.
22. Мінчак Г.Б. Фонетика і фонологія сучасної української літературної мови в таблицях і схемах: [навч. посібник]. К.: Видав. центр КНЛУ, 2023. 131 с.
23. П'ятничка Т.В. Мова, мовлення та мислення: теоретичні та практичні аспекти функціонування. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород: Видавничий дім "Гельветика", 2023. Вип. 30. С. 171–176.
24. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
25. Скаб М.С. Вступ до мовознавства. Практикум: навч. посібник. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2012. 103 с.
26. Шевченко Л., Сизонов Д. Теорія медіалінгвістики: підручник. К.: ВПЦ «Київський університет», 2021. 214 с.
27. Allard-Kropp M. Languages and Worldview. University of Missouri-St. Louis, 2020. 234 p.
28. Anderson Catherine, Bjorkman Bronwyn, Denis Derek. Essentials of Linguistics, 2nd Edition - 2nd Edition. eCampusOntario, 2022. URL: <https://ecampusontario.pressbooks.pub/essentialsoflinguistics2/>
29. Aronoff Mark, Rees-Miller Janie. The Handbook of Linguistics. John Wiley & Sons, Ltd., 2017. 345 p.
30. Cavallaro Joan. Everyday Linguistics: An Introduction to the Study of Language. Taylor & Francis, 2023. 248 p.
31. Introducing Linguistics / Edited by Jonathan Culpeper, Beth Malory, Claire Nance, Daniel Van Olmen. Routledge, 2023. 523 p.
32. Ivanytska N. Approximation as a linguistic hedging tactic in academic discourse: interlingual aspect. *Folium*. 2024. № 4. С. 106-112.
33. Lyons J. Language and Linguistics. 5th ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. 406 p.
34. Reetz Henning, Jongman Allard. Phonetics: Transcription, Production, Acoustics, and Perception, 2nd Edition. Wiley-Blackwell, 2020. 400 p.
35. Roberts Ian. Beginning Syntax. Cambridge University Press, 2023. 254 p.
36. Trends in Linguistics. Studies and Monographs [TiLSM]. Edited by: Chiara Gianollo and Daniel Van Olmen. 2015-2019.

Інтернет-ресурси:

37. Лінгвістичний портал MOVA. URL: [info http://www.mova.info](http://www.mova.info)
38. Освітня платформа "Є-мова". URL: <https://emova.org.ua/>
39. Словопедія. URL: http://slovopedia.org.ua/#google_vignette
40. Український лінгвістичний портал. URL: <http://www.ulif.org.ua/ulif/>
41. David Crystal's website. <https://www.davidcrystal.com/GBR/David-Crystal>
42. Eurolinguistix. URL: <https://www1.ku.de/SLF/EngluVglSW/ELiX/index.htm>
43. Glossary of linguistics terms. URL: <https://glossary.sil.org/term>
44. Lexicon of Linguistics. URL: <https://lexicon.hum.uu.nl/>
45. Linguistics Resources. URL: <https://www.sil.org/linguistics/linguistics-resources>
46. Linguistics: Online resources. URL: <https://libguides.bodleian.ox.ac.uk/linguistics/online-resources>
47. The Virtual Linguistics Campus (OER). URL: <https://oer-vlc.de/>
48. World Atlas of Language Structures. URL: <https://wals.info/>
49. The National Museum of Language. URL: <https://languagemuseum.org/>
50. Language and Linguistic Science URL: <https://subjectguides.york.ac.uk/language/resources>